

Кальман Олександр Григорович –
завідувач відділу загальної теорії кримінології
та кримінологічних досліджень Інституту
вивчення проблем злочинності Академії
правових наук України, доктор юридичних
наук, професор Національної юридичної
академії України імені Ярослава Мудрого

Стан і перспективи організаційно-правового забезпечення протидії та запобігання корупції в Україні

У статті проведено аналіз нормативно-правової бази боротьби з корупцією, яка склалася в державі, організаційних недоліків її реалізації, запропоновано різноманітні заходи щодо вдосконалення діяльності у сфері запобігання і протидії корупції, організаційно-управлінського забезпечення антикорупційної діяльності.

Однією з найгостріших проблем українського суспільства за роки проведення соціально-економічних реформ у напрямі подальшої демократизації суспільного життя є корупція. В Україні корупція є однією з проблем, яка потребує невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу для демократії, реалізації принципу верховенства права і закону, соціального прогресу, національної безпеки, становлення громадянського суспільства. Тому створення дієвої системи запобігання корупції, розробки і впровадження комплексу організаційно-правових заходів для протидії цьому явищу, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків має стати одним із пріоритетів держави та її кримінологічної політики [1]. Правове та організаційне забезпечення заходів протидії корупції є тією наріжною проблемою, від вирішення якої залежить і ефективність всіх напрямків боротьби з цим явищем.

З середини 90-х років почався процес нормативного та організаційного оформлення заходів боротьби з корупцією в Україні: був прийнятий Закон України "Про боротьбу з корупцією" від 5 жовтня 1995 р., в який постійно вносилися зміни і доповнення; прийнята низка додаткових законів, указів, інших нормативно-правових актів, концепцій, програм, спрямованих на боротьбу з корупцією; створені чисельні державні органи, безпосереднім завданням яких стала боротьба з корупцією [2]. Але всі ці заходи не дали відчутних позитивних результатів внаслідок стійкої корупційної установки значної кількості державних службовців і правової аномії суспільства в цілому. Боротьба, що велася з корупцією, була декларованою і реально не стала одним із національних пріоритетів у внутрішній політиці.

Аналіз нормативно-правових актів дозволяє дійти висновку, що неефективність їх втілення в правозастосовчу практику зумовлена невірно вибраною ідеологією боротьби з цим антисоціальним явищем. Фактично була створена і реально діяла замкнена система боротьби з корупцією, при якій здійснювався контроль одних корупціонерів за іншими, "виллов" останніх був мотивований або відомчою конкуренцією, або політичним замовленням [3].

Серед головних недоліків українського антикорупційного законодавства можна виділити наступні: "політична кон'юнктурність" боротьби з корупцією; відсутність спеціалізованих органів, що були б реально визначені та наділені відповідними ресурсами для протидії корупції; розмитість, роздільність між різними галузями законодавства визначень корупційних правопорушень; обмеження проблеми лише

публічною сферою; збереження соціально та юридично необґрунтованих імунітетів для значної кількості осіб; відсутність дієвих законодавчих та загальносоціальних механізмів попередження корупції (наприклад, стандартних законодавчих конструкцій щодо регулювання конфлікту інтересів, гарантій прозорості адміністративних процедур тощо); недоліки в механізмах формування усіх гілок влади і державного апарату в цілому; відсутність інституційно визначених механізмів залучення громадянського суспільства до антикорупційної активності.

Особливе занепокоєння викликає стан справ у виборчому законодавстві України, яке, на думку фахівців, є максимально корупціогенним. Достатньо назвати проблеми формування і витрат виборчого фонду, партійних списків, депутатської недоторканості депутатів місцевих рад та ін. Ні для кого не секрет, скільки коштує місце в різних частинах партійного списку кандидатів у депутати. Існують тарифи, вони добре всім відомі, навіть пересічним громадянам.

Таким чином, можна дійти висновку, що сама політична система у нас є живлячою середою для корупції. Сьогодні можна з упевненістю констатувати, що за роки незалежності влада не пройшла випробування боротьби з корупцією. У рамках чинної Конституції та українського законодавства виконавча влада ні за що, ні перед ким не відповідала. В Україні фактично була встановлена диктатура безвідповідального чиновництва, яке стоїть над законом і для якого не існує дійового механізму державного контролю. А кримінальне право при цьому використовувалося лише як засіб політичного тиску або розправи.

Чому це все відбулося, – тому, що під красивими ліберальними гаслами суспільство забуло про головний принцип демократії – принцип відповідальності. Ліберальне суспільство – це громадянське суспільство, в якому кожний відповідає за свої вчинки. І досить складно проводити ліберальні реформи у корумпованій державі. Наш досвід реформування суспільства і боротьби з корупцією за всі роки незалежності України, досить яскраво свідчить про це.

Нажаль, поки що всі спроби змінити ситуацію на краще не принесли результатів, оскільки досить добре за часів “кучмізму” устоялися механізми тотальної безвідповідальності, кругової поруки, кумівства, масштабні розкрадання державного майна тощо. Для того щоб призупинити ці явища, необхідні дуже жорсткі заходи, спрямовані на дійсну дебіюрократизацію держави. І тут необхідна системна протидія корупції як стратегічне завдання держави.

Враховуючи соціальну і політичну важливість цієї проблеми, Верховна Рада України прийняла постанову “Про стан боротьби з організованою злочинністю у 2004–2005 рр.” від 3 листопада 2005 року [4], а Президент України видав Указ “Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції” від 18 листопада 2005 року [5], в яких поставлені перед Кабінетом Міністрів України різноманітні завдання щодо вжиття різноманітних заходів, спрямованих на вдосконалення законодавчого комплексу у сфері протидії корупції та організований злочинності, методик розслідування злочинів з ознаками корупції, що вчинюються організованими злочинними групами у різних галузях економіки; вивчення теоретичних та прикладних проблем попередження злочинів у сфері службової діяльності; соціального та правового аналізу практики країн Ради Європи з попередження корупції та ін.

З метою реалізації антикорупційної політики Президент України своїм Указом затвердив Концепцію подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності” та вніс на розгляд Верховної Ради України пакет проектів законів, спрямованих на виконання Україною міжнародних зобов’язань у сфері протидії корупції.

Усвідомлюючи складність цієї проблеми в Україні – як системоутворюючого фактора, який пронизує всі сфери суспільного життя, Глава держави вніс до Верховної Ради законопроекти “Про ратифікацію Конвенції Організації Об’єднаних Націй проти корупції” та “Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з

корупцією” та “Про ратифікацію Додаткового протоколу до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією”. Ратифікація цих документів сприятиме утвердженню позитивного іміджу України як держави, де створюється сприятливий політичний клімат для широкомасштабного, взаємовигідного співробітництва з усіма країнами, у тому числі й з питань протидії корупції та іншими правопорушеннями, безпосередньо пов’язаними з нею.

На реалізацію зазначених документів спрямовані внесені Президентом проекти Законів України “Про засади запобігання та протидії корупції” та “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення”. Вони уточнюють поняття корупції, видів корупційних діянь та інших правопорушень, пов’язаних із корупцією, передбачають положення щодо антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, участь громадськості у запобіганні корупції, встановлюють обов’язок передачі майна, що належить особам, які займають політичні посади, та членам їхніх сімей в управління. Проектами також встановлено заборону одержання особами, уповноваженими на виконання функцій держави, подарунків. Крім того, передбачається обов’язок декларування доходів та видатків посадових осіб.

Проектом Закону України “Про відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення” пропонується встановити відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень та визначити порядок притягнення до відповідальності. Законопроектом пропонується притягувати до відповідальності юридичних осіб за пропонування або дачу хабара посадовій, службовій особі державного органу або органу місцевого самоврядування або до підкупу особи, яка не є посадовою чи службовою особою, але виконує надані законом владні повноваження. Зазначені правопорушення кореспондуються з відповідними складами злочинів, якими пропонується доповнити Кримінальний кодекс України.

Специфіка протидії корупції потребує передусім нормативно-правового налагодження складної взаємоузгодженої системи упереджувальних заходів, які мають бути розроблені різними галузями законодавства: цивільним, фінансовим, господарським, адміністративним та ін. Поряд із упереджувальними заходами необхідне також вдосконалення і розширення системи кримінально-правових, цивільно-правових, адміністративних і фінансових санкцій. Окрім того, ці заходи потребують і активної діяльності, спрямованої на формування антикорупційної свідомості населення і залучення всіх важелів громадянського суспільства. І в цьому зв’язку важливе значення має широке висвітлення у ЗМІ позитивного досвіду протидії та запобігання корупції у різних галузях державного управління, що буде мати як загально превентивний, так і безпосередній вплив на реалізацію уповноваженими органами антикорупційних заходів. Тільки такий комплексний підхід до боротьби з корупцією є найбільш доцільним і потребує всебічного подальшого розвитку.

З метою попередження можливих корупційних ризиків у нормативно-правових актах необхідно вирішити питання щодо проведення антикорупційної експертизи всіх законопроектів на предмет прогнозування можливих корупційних ризиків у практиці їх застосування; запровадження всенародного обговорення проектів законів, які стосуються найважливіших питань державного життя України; розробку та затвердження Положення про порядок прийняття на службу, звільнення, ротації державних службовців, типових регламентів роботи колегіальних органів; прийняття законів України: “Про громадський контроль за державною діяльністю”, “Про нормативно-правові акти”, “Про кримінологічну експертизу”, “Про основні засади запобігання та протидії корупції в Україні”, “Про Президента України”, а також Кодексу державного службовця; проведення ревізій та внесення змін до регулятивного законодавства у сфері господарської діяльності; приведення

національного антикорупційного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

За провідною участю науковців Академії правових наук України проекти багатьох запропонованих законів уже розроблені і спрямовані до Верховної Ради України, але прийняття їх за різних причин гальмується. Так, наприклад, проекти законів “Про нормативно-правові акти України” та “Про кримінологічну експертизу” були спрямовані до Верховної Ради України ще у 2003 році, але на сьогоднішній день так і не були прийняті. На нашу думку, це стримує подальший поступальний розвиток нормотворчого процесу, і формування ефективної національної антикорупційної правової системи.

Досвід багатьох країн свідчить, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою виявлення корупційних правопорушень і ефективності антикорупційних заходів. Але ефективної системи впливу на ситуацію у сфері попередження та виявлення корупції з боку різних інституцій громадського суспільства, зокрема неурядових організацій, до цього часу в Україні не створено. У чисельних нормативно-правових актах щодо боротьби з корупцією взагалі не закладені реальні правові механізми, які б дозволяли громадським об'єднанням і окремим громадянам правовими заходами впливати на корупційні прояви. За повідомленнями засобів масової інформації, в Україні діє близько 200 неурядових організацій, які декларують свою антикорупційну спрямованість, але реальних важелів впливу на корупціогенну ситуацію вони фактично не мають. Статті в засобах масової інформації, окремі заяви громадян, представників громадських організацій, проведення антикорупційних акцій, доведення інформації до вищих органів, як показує практика, недостатньо ефективні. Отже, і заходи здійснюються, як правило, хаотично, безсистемно та їх реальна віддача мінімальна. У зв'язку з цим важливого значення набуває розвиток системи громадянського контролю за антикорупційною діяльністю тих органів, на які безпосередньо покладений обов'язок боротьби з корупцією. Особливу роль у цьому процесі повинні відігравати політичні партії та об'єднання громадян, засоби масової інформації, представницькі органи влади та окремі громадяни.

Форми і методи такої діяльності, а також запровадження обов'язкового реагування відповідних державних органів на повідомлення про факти корупційних діянь мають бути чітко визначені у законі. У законодавчому порядку необхідно також закріпити право громадських організацій на здійснення запитів до органів державної влади та отримувати в установленому порядку інформацію щодо їх діяльності по запобіганню та протидії корупції; проведення наукових досліджень з цих проблем, неофіційної (громадської) антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, рішень, програм; правова підтримка журналістських та громадських розслідувань та формування громадських судів; надання своїх висновків і пропозицій відповідним державним органам; участь у відкритих парламентських слуханнях з питань запобігання та протидії корупції; через суб'єктів права законодавчої ініціативи виступати з такими ініціативами в галузі запобігання корупції; розвивати інститут лобювання таких законів; гарантований державний захист осіб, які надають допомогу у протидії корупції.

Слід також зазначити, що українська “модель” протидії корупції увібрала достатній набір засобів щодо її попередження, випробуваних і добре відомих в світі. Разом з цим, досвід показує, що ефективність стратегії боротьби з корупцією визначається не кількістю запропонованих заходів, а їх якістю, тобто здатністю реально впливати на ситуацію та змінювати її. І це головна проблема для України, яка повинна бути вирішена, перш за все, у базовому законі “Про основні засади запобігання та протидії корупції”, який органічно поєднав би у собі заходи з попередження корупції, а також заходи цивільно-правової, фінансової, адміністративної та кримінально-правової відповідальності за скоєння корупційних

правопорушень та злочинів з урахуванням їх тяжкості, суспільної небезпеки та встановлення більш зважених санкцій за корупційні діяння. У цьому законі необхідно вирішити також питання щодо механізмів, способів і форм участі громадськості в реалізації антикорупційних заходів.

Що стосується впровадження міжнародного досвіду в антикорупційне законодавство України, то слід зазначити, що не всі вимоги антикорупційних конвенцій, стандартів і рекомендацій західних експертів можуть бути з легкістю імплементаваними в національне законодавство і знайти своє практичне застосування в Україні. Наприклад, це стосується питання про притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення. Вітчизняна правова доктрина, як відомо, такий вид відповідальності юридичних осіб взагалі не сприймає. Практично і реалізувати таку ідею за сучасних умов в нашій країні неможливо і недоцільно, так як принципи індивідуальної і винної відповідальності є важливими досягненнями людської цивілізації, від яких не варто відмовлятися, навіть, враховуючи деякі міжнародно-правові рекомендації і багатий, але недостатньо однозначний зарубіжний досвід притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб [6, с. 47, 72]. За злочини кримінальній відповідальності мають підлягати конкретні фізичні службові особи, винні у вчиненні злочину. В іншому разі до кримінальної відповідальності будуть притягуватись рядові працівники, які жодним чином не впливали на прийняття і реалізацію протизаконних рішень керівників службових осіб.

Серед конкретних заходів кримінально-правового характеру вважаємо за необхідне:

- чітко законодавчо визначити коло злочинів, які слід визнавати проявами корупційного правопорушення; неможливо обмежуватись вказівкою на те, що корупційними, крім службових, можуть визнаватись також інші злочини, що містять ознаки корупції;

- треба визначити єдиний критерій виділення, так званих, корупційних злочинів, які можуть утворювати корупційну злочинність. Таким критерієм вбачається вчинення злочину службовою особою, яка є державним службовцем, службового злочину з корисливих мотивів. Не можна визнавати корупційними правопорушеннями наступні види злочинів: грубе порушення законодавства про працю, розголошення комерційної таємниці, провокацію хабара, викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем і т. ін.;

- провести розмежування термінів, які використовуються при регламентації відповідальності за корупційні правопорушення: “посадові особи”, “службовці”, “службові особи”, “державні службовці” та інші; застосування цих термінів повинно бути узгодженим та відповідати нормативно-правовим актам, які їх визначають;

- законодавчо визначити місце корупційного правопорушення серед інших видів правопорушень, а саме і злочинів та адміністративних правопорушень;

- провести диференціацію відповідальності за корупційні дисциплінарні, адміністративні, цивільні та кримінальні правопорушення.

Необхідно у боротьбі з корупцією, у першу чергу, орієнтуватися на злочинні прояви корупції. Тому важливо виробити єдині підходи до віднесення тих чи інших злочинів до корупційних, враховуючи суб'єкти їх вчинення, і на цьому будувати політику боротьби з корупцією.

Наприклад, у відповідних статтях Кримінального кодексу можна виділити дію, що скоюється суб'єктом корупційного діяння, в окрему частину в якості обставини, що обтяжує відповідальність. Можна порекомендувати й інші підходи, спираючись на досвід боротьби з корупцією за допомогою заходів кримінального закону в інших країнах.

В останні роки в країні активно обговорюється питання про створення спеціального державного органу, на який має бути покладено проведення оперативно-розшукової діяльності, адміністративне провадження і розслідування справ про злочини і корупційні діяння службових осіб у вищих ешелонах влади. Розроблено і подано до Верховної Ради проект закону "Про державну службу розслідувань України". Група народних депутатів у січні 2007 подала до Верховної Ради проект закону про Державний антикорупційний комітет України, який має стати спеціалізованим правоохоронним органом з повноваженнями з організації і проведення системної боротьби з корупцією і злочинами, пов'язаними з корупцією, що становлять високу соціальну небезпеку життєво важливим інтересам держави та її громадян. У проекті стверджується, що цей орган буде перебувати під керуванням Кабінету Міністрів і діятиме під контролем Верховної Ради, а у питаннях, пов'язаних з національною безпекою, під контролем Президента. Це дуже складне питання, вирішення якого має як своїх прихильників, так і противників [7, с. 132]. Виконання функцій протидії корупції у рамках існуючих правоохоронних органів та створення окремих підрозділів для цього має як переваги, так і недоліки. До недоліків відносяться дублювання діяльності правоохоронних органів, суперництво між ними, значні фінансові витрати, небезпека їх корумпованості. До переваг окремого підрозділу належить спеціалізація та можливість громадськості оцінити результати діяльності такого органу і покласти відповідальність за недоліки у сфері протидії корупції на конкретних осіб і на конкретний орган. Разом з тим, є застереження щодо монопольного права на всі розслідування справ про корупцію серед державних службовців 1-3 категорії, суддів, народних депутатів України, членів Кабінету Міністрів України, а також керівного складу правоохоронних органів і використання такого органу як засобу політичної розправи. Фактично, тут йдеться про зміни концептуальних основ функціонування правоохоронної системи і її системне реформування. Але концепції таких змін, наскільки нам відомо, ніхто не розробляв і науково не обґрунтував. А без цього таке відповідальне рішення про створення подібних органів прийматися не може. Те, що реформування правоохоронної системи необхідне, ні у кого не викликає сумніву. Але робити це треба зважено і науково обґрунтовано з широким залученням до цього процесу науковців і практиків. У цьому зв'язку вважаємо також за необхідне інституціоналізувати роль неурядових організацій та інших притаманних світовій практиці сегментів громадянського суспільства у здійсненні заходів протидії корупції. З цією метою необхідно вирішити питання про створення в Україні Антикорупційного комітету, який має здійснювати нагляд за реалізацією національних антикорупційних стратегій і планів дій, без надання йому правоохоронних функцій.

Давно вже назріла необхідність провести фундаментальну професійну обробку і серйозну корекцію цілей низки найактуальніших ідеологічних, політичних і правових питань функціонування системи протидії злочинності і реформування правоохоронних органів. Події останніх років свідчать, що затягування цього процесу загрожує ще більшим загостренням криміногенної ситуації в державі та підризом стабільних умов її функціонування.

З урахуванням політичної ситуації в країні, можна дійти висновку, що така ситуація потребує адекватного правового режиму, гнучкості й маневреності нормативного регулювання, вдосконалення соціального контролю. Але практика останніх років свідчить, що створення все нових і нових підрозділів по окремих напрямках боротьби зі злочинністю і корупцією у системі правоохоронних органів не виправдовує себе. Тому, на нашу думку, необхідно продовжити реформування органів прокуратури у напрямі надання їй більших можливостей для здійснення координації дій між правоохоронними органами з протидії та запобігання злочинності і корупції. На порядку денному стоїть і нагальна необхідність утворення

спеціального державного органу, який би займався виключно усією складною сукупністю проблем попередження злочинності і корупції, як однією із галузей державного управління і реалізовував би кримінологічну політику у цій важливій галузі державного управління.

Основними завданнями такого органу мають бути такі: визначення основних напрямів державної політики у сфері боротьби зі злочинністю; аналіз чинного законодавства; інформаційно-аналітична діяльність; розробка науково обґрунтованих методик підрахування збитків від злочинів і шляхів їх відшкодування; проведення загальнонаціональних обстежень з метою виявлення рівня латентності злочинності; аналіз проявів міжнародної транснаціональної злочинності; координація діяльності галузевих міністерств і відомств з правоохоронними органами; координація наукових досліджень; організація міжнародної співпраці у сфері боротьби зі злочинністю; обґрунтування розподілу ресурсів згідно до державного бюджету; проведення кримінологічно-економічної експертизи проектів законів і нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, Міністерств і відомств і т. ін.

Серед організаційних заходів важливе місце посідає запровадження єдиної централізованої системи статистики обліку корупційних проявів і результатів розгляду кримінальних і адміністративних справ про корупцію, а також – статистику дисциплінарних заходів та стягнень, які застосовувалися до службовців у сфері державного управління. З метою попередження можливих корупційних ризиків застосування на практиці будь-якого нового закону потребується удосконалення порядку проведення комплексної правової експертизи всіх законопроектів, які стосуються діяльності державних службовців. Необхідно також запровадити систему реального громадського контролю за нормотворчою діяльністю і поновити практику застосування Закону “Про народне обговорення важливих питань державного життя України” від 4 червня 1988 р., попередньо привівши його положення у відповідність до Конституції України. Кожному з державних органів необхідно розробити власні Регламенти роботи, забезпечити їх оприлюднення та доведення до відома юридичних та фізичних осіб. Варто також створити в кожному органі державної влади ефективну систему дієвого загального кадрового резерву, виключити практику складання списків резерву діючими керівниками відповідних державних органів, законодавчо заборонити фінансування чи інше матеріальне забезпечення правоохоронних органів, органів виконавчої влади з позабюджетних джерел (благодійних фондів, інших юридичних та фізичних осіб).

В цілому ж можна дійти висновку, що ефективність протидії корупції залежить від чотирьох головних складових:

- 1) наявності належної правової бази антикорупційного спрямування;
- 2) ефективного і повного її застосування;
- 3) розвитку системи громадського контролю та формування антикорупційної громадської свідомості;
- 4) організаційно-управлінського забезпечення антикорупційної діяльності.

Причому, всі ці складові можуть спрацювати лише разом узяті. Такий комплексний підхід до боротьби з цим явищем вбачається найбільш доцільним і потребує свого нагального втілення в життєдіяльність українського суспільства.

Список використаних джерел

1. *Концепція* подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”: Затв. Указом Президента України від 11 вересня 2006 року // Офіц. вісник України. – 2006. – № 37. – Ст. 2540.

2. *Національна програма боротьби з корупцією*: Затв. Указом Президента України від 10 квітня 1997 р. № 319/97 // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 15. – С.12; *Постанова* Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р. № 345 “Про стан виконання центральними і місцевими органами виконавчої влади Закону України “Про боротьбу з

корупцією“ та Національної програми боротьби з корупцією“ та *План дій* центральних і місцевих органів виконавчої влади на 1998 р., спрямованих на боротьбу з корупцією: Затв. цією постановою // Уряд. кур'єр. – 1998. – № 82–83. – 30 квіт.; *Концепція* боротьби з корупцією на 1998–2005 роки: Затв. Указом Президента України від 24 квітня 1998 р. № 367/98 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 17. – Ст. 621.; *Постанова* Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1220 “Про стан виконання центральними і місцевими органами виконавчої влади актів законодавства про державну службу та боротьбу з корупцією“ // Уряд. кур'єр. – 1998. – № 163–164. – 27 серп.; *Програма* невідкладних заходів, які спрямовані на боротьбу з корупцією і підлягають здійсненню в 1998 р.: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1220 // Уряд. кур'єр. – 1998. – № 163–164. – 27 серп.; *План заходів*, спрямованих на боротьбу з корупцією, на 1999 р.: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 1999 р. № 799 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 19. – Ст. 832.; *План заходів*, спрямованих на боротьбу з корупцією, на 2000 р.: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 липня 2000 р. № 1050 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 27. – Ст. 1128; *План заходів*, спрямованих на боротьбу з корупцією, на 2001 р.: Затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. № 179-р.; *План заходів*, спрямованих на боротьбу з корупцією, на 2002 р.: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2002 р. № 346; *План заходів* щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією на 2003 р.: Затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р. № 270-р // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 21. – Ст. 952.

3. *Корупція* – це жахлива реальність сьогодення // Уряд. кур'єр. – 1997. – № 172–173. – 18 верес.; *Боротьба* з корупцією пролягає через економічну площину: Виступ Президента України Л.Д. Кучми на засіданні Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю 20 листопада 1998 р. // Уряд. кур'єр. – 1998. – № 226–227. – 26 лист.; *Держава* не буде донором корумпованих хапуг: Виступ Президента України Леоніда Кучми на розширеному засіданні Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю 14 грудня 1999 р. // Уряд. кур'єр. – 1999. – № 236. – 16 груд.; *Боротьба* з корупцією – життєво необхідна справа: Виступ Президента України Леоніда Кучми на Всеукраїнській нараді з проблем боротьби з організованою злочинністю і корупцією та захисту прав людини // Уряд. кур'єр. – 2004. – № 19. – 31 січ.; *Ми* каратимемо корупціонерів рішуче і жорстко, без огляду на жодні обставини: З виступу Прем'єр-міністра на засіданні Кабінету Міністрів 22 листопада 2006 р. // Уряд. кур'єр. – 2006. – № 222. – 24 лист.; *Від корупції* страждає бюджет: З виступу заступника Генерального прокурора Тетяни Корнякової на засіданні Кабінету Міністрів 22 листопада 2006 р. // Уряд. кур'єр. – 2006. – № 223. – 25 лист.

4. *Голос* України. – 16 листопада 2005 р. – С. 3.

5. *Урядовий кур'єр*. – 2005. – 22 лист.

6. *Тацій В.Я., Борисов В.И.* Научное обеспечение путей противодействия коррупции в Украине // Громадська експертиза. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні. – Вип. № 4. – К., 2004. – С. 44–48; *Борисов В.И.* Корупція в Україні: поняття, відповідальність, стан // Держава та регіони, 2004. – № 2. – С. 68–77.

7. *Мишин Г.* Необходим закон о борьбе с коррупцией в высших эшелонах власти // Уголовное право. – № 2. – 2002. – С. 132–134.

In this article analyzed normative and legal base of fighting with corruption, which went in the country, organizational drawbacks in their realization, proposed different perfection measures to their activities in the sphere of corruption prevention and counteraction, organizational and administrative provision of anticorruption activity.